

نوع مقاله: پژوهشی

فصلنامه چشم انداز شهرهای آینده

www.jvfc.ir

دوره سوم، شماره سوم، پیاپی (۱۱)، پاییز ۱۴۰۱

صص ۴۱-۲۳

آینده پژوهی راهبردها، قوانین و سیاست‌های عملی توسعه مناطق روستایی ایران

امین حسنونند: استادیار گروه علوم سیاسی و حقوق، دانشگاه لرستان، خرم‌آباد، ایران

مهرشاد طولابی نژاد: پسا دکترا گروه جغرافیای انسانی و آمایش، دانشکده علوم زمین، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران^۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۰/۲۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۸/۲۸

چکیده

تعیین راهبردها و مسیرهای عملی توسعه مناطق روستایی و تدوین قوانین و سیاست‌های توسعه کل کشور، برای تامین رفاه، تامین امنیت غذایی، حفظ و نگهداری جمعیت در روستاها، حفاظت از منابع طبیعی کشور ضروری است. با این حال تاکنون در کشور مسیرهای عملی و قوانین و سیاست‌های توسعه مناطق روستایی با رویکرد آینده‌پژوهی مورد توجه قرار نگرفته است. پژوهش حاضر سعی بر آن دارد که با استفاده از رویکرد آینده پژوهی، مسیرها، قوانین و سیاست‌های عملی توسعه مناطق روستایی در آینده را مورد واکاوری قرار دهد. پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش ترکیبی (کمی و کیفی) است. جامعه آماری کارشناسان/خبرگان و مدیران بوده است. به استفاده از روش نمونه‌گیری غیراحتمالی و به صوت هدفمند و با اشباع نظری، ۱۵ کارشناس انتخاب شد. برای گردآوری داده‌ها و اطلاعات، با توجه به مدل‌ها و هدف تحقیق از پرسش‌نامه تاثیرات متقابل آینده پژوهی و مصاحبه استفاده شد. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها و اطلاعات از مدل ساختاری و نرم‌افزار میک‌مک استفاده شد. نتایج پژوهش گویای آن بود که از بین ۱۵ مسیر، قوانین و سیاست‌های عملی توسعه مناطق روستایی شناسایی شده، با توجه به مقدار اثرگذاری خالص (+)، سیاست مهارت‌های جوانان بومی و روستایی در راستایی عدم وابستگی به دولت (+۹)، سیاست کاهش نابرابری‌های روستایی، منطقه‌ای و ملی (+۷)، قوانین تجدید حیات روستایی از طریق پیاده‌سازی استراتژی ارتقاء و ایجاد ثروت روستایی (+۶)، سیاست توسعه و گسترش کارآفرینی و تبدیل روستاها به جوامع کارآفرین (+۳)، برنامه توسعه گردشگری در مناطق روستایی که دارای جاذبه‌های طبیعی و تاریخی هستند (+۳)، قانون جوانسازي مناطق روستایی از طریق ایجاد یک سیستم اقتصادی مدرن با تاکید بر برنامه‌ریزی محلی (+۲)، سیاست حفظ و توسعه فعالیت‌های کشاورزی (+۱)، و نهایتاً سیاست سرمایه‌گذاری در روستاها و کمک‌های مالی برای توسعه روستایی (+۱) مهم‌ترین راهبردها، مسیرها، قوانین و سیاست‌های عملی توسعه مناطق روستایی ایران در قانون برنامه‌های آینده‌نگر توسعه کشور می‌باشد که در چشم‌انداز توسعه روستایی کشور لازم است به آنها توجه جدی شود. از نتایج این پژوهش برای تعیین مسیرهای عملی توسعه روستایی و برنامه‌ریزی آینده‌نگر توسعه روستاهای کشور می‌توان استفاده نمود.

واژگان کلیدی: آینده پژوهی، توسعه روستایی، قوانین و سیاست‌های عملی، ایران

مقدمه

جوامع روستایی از مهم‌ترین قطب‌های اقتصادی کشورها هستند که می‌توانند در رشد و توسعه اقتصادی نقش برجسته‌ای داشته باشند (قدیری معصوم و همکاران، ۱۳۹۴: ۲). با این حال بین مناطق شهری و روستایی کشورهای به خصوص توسعه نیافته‌تر شکاف اقتصادی عظیمی وجود دارد. مناطق شهری این کشورها به دلیل سرمایه‌گذاری و شکوفایی صنعتی نسبی، پیشرفته‌تر از مناطق روستایی هستند (Guerrero et al, 2020: 3). حال اینکه جوامع روستایی از آسیب‌پذیرترین گروه‌های حاضر در جهان هستند که در وضعیت بسیار بدی زندگی می‌کنند (Gautam and Andersen, 2016: 239). روستاها در حال پسرفت هستند، تعداد بیکاران روستایی در حال افزایش است و هر ساله جمعیت بیشتری از مناطق روستایی گرفتار فقر می‌شوند (James et al, 2018: 52). گزارش بانک جهانی^۱ در سال (۲۰۲۱) نشان داد مناطق روستایی مکان‌هایی هستند که با تنش‌های شدیدی چون خطرات گسترش شهری، تصرف زمین‌های کشاورزی، کاهش جمعیت روستایی، افزایش فقر روستایی، بیکاری روستایی و غیره روبرو هستند. به طوری که در دنیای ناشناخته امروزی مسائل و چالش‌های مناطق شهری و روستایی و با پیشرفت بشری و در طی این سال‌ها این همواره چالش‌ها وجود داشته و بخش زیادی از آنها حل نشده باقی مانده است (Termos and Yorke-Smith, 2022: 88). این تنش‌ها و مسائل در صورت تداوم در آینده و عدم رفع آنها به عنوان یک بحران کلان آمایش و توسعه شهری و روستایی، کشورها را با بحران روبرو خواهد نمود (Friend and Thinphanga, 2018: 3921). این در حالی است که برخی صاحب نظران توسعه روستایی مانند لاشگارارا (۲۰۱۱)، بر این باورند که رفع تنش‌های شدیدی و هدایت استعدادهای روستاییان در بهره‌برداری از ظرفیت‌های این قشر عظیم اجتماعی، وابستگی زیادی به مسیرهای احتمالی توسعه مناطق روستایی دارد (Lashgarara, 2011: 120). همچنین نواحی روستایی واحدهای اساسی توسعه اجتماعی هستند و شامل فعالیت‌های تولیدی و معیشتی ساکنان می‌باشند، بنابراین شناخت برنامه‌ها، سیاست‌ها، قوانین و مسیرهای توسعه روستایی از بعد نظری و عملی اهمیت اساسی دارد (Li et al, 2022: 2). شناسایی بحران‌های پیش‌روی توسعه شهری و روستایی کشورها در افق چشم‌اندازی و بلندمدت و ارائه سناریوهای آینده‌نگر برای کاهش و یا رفع احتمالی این بحران و مسائل کلان می‌تواند از وقوع بیشتر این مسائل و چالش‌های پیش‌رو جلوگیری کند (Miles and Shipway, 2020: 538). چرا که با حاد شدن و افزایش و توسعه این مشکلات در آینده و ظهور مسائل جدی دیگر در آینده دورتر، می‌توانند سرمنشا بسیاری از چالش‌ها و بحران‌های آینده کشورها شود (Cohen and Garrett, 2010: 24) و توسعه سرزمین را با فشارها و مسائل اقتصادی و اجتماعی مرتبط روبرو خواهد نمود که در صورت عدم توجه به آن آینده شهرها و روستاها و یا کل کشور را به سمت ناپایداری سوق می‌دهد (Mueller et al, 2021: 5). در واقع شناسایی مسیرها، قوانین و سیاست‌های عملی توسعه مناطق روستایی، علاوه بر تبیین و پیش‌بینی محرک‌های موثر بر توسعه چشم‌انداز روستای در بلند مدت، کمک به تدوین و طراحی برنامه‌های توسعه پنج ساله کشور، فرصت مناسبی را برای افزایش درآمد ملی، توسعه کل کشور از طریق توسعه روستایی به وجود خواهد آورد. لذا شناسایی مسیرها، راهبردها، قوانین و سیاست‌های عملی توسعه مناطق روستایی برای رفع تنش‌های توسعه روستایی در آینده و برنامه‌ریزی آینده‌نگر و در قالب برنامه‌های توسعه پنج ساله کشور مرتبط با توسعه روستایی لازم و ضروری است.

در ایران برنامه‌ریزی به فاصله کمی نسبت به کشورهای دیگر شروع شده و در سال ۱۳۱۶ دولت، یک کمیسیون دائمی برای تهیه برنامه افزایش ظرفیت تولیدی کشور تشکیل داده و از تدوین اولین برنامه توسعه در کشور، نزدیک به ۷۰ سال می‌گذرد، هنوز جزو کشورهای درحال توسعه هستیم و به ویژه چون در زمره کشورهای درحال توسعه و نیز کشور دارای منابع از نوع تک پایه‌ای هستیم، برنامه‌ریزی، تعیین خطوط توسعه، قوانین و سیاست‌های توسعه‌ای همچنان دارای نواقصی است (مصطفوی، ۱۳۹۶: ۸۳). از سویی دیگر و با توجه به اینکه گنجایش بخش روستایی ایران در چشم انداز آینده برای توسعه و تامین رفاه، تامین امنیت غذایی کشور، حفظ و نگهداری جمعیت کشور، حفاظت از منابع طبیعی کشور و غیره

محدود است و تعداد جمعیت کشور در حال افزایش است و نیاز به تامین منابع و امکانات زندگی برای این جمعیت در حال رشد لازم و ضروری است، باید توجه بیشتری به روستا و توسعه روستایی و آینده مناطق روستایی کشور شود. از سویی دیگر، تغییرات و تحولات عمده مناطق روستایی ایران چون مهاجرت روستایی، کاهش جمعیت روستایی کشور، افزایش رشد شهرنشینی، خالی شدن روستاها از سکنه، کمبود مواد غذایی و افزایش نا امنی غذایی و غیره، که در طول قرن بیستم رخ داده، مسئله تکامل آینده و چشم انداز توسعه روستایی کشور را مطرح کرده است و ابهام زیادی در مورد آنچه که برای حفاظت از مناطق روستایی کشور و توسعه مناطق روستایی کشور نیاز است را بیان می‌کند.

همچنین و با توجه به مشکلات یاد شده نظام قانون گذاری کشور تلاش نموده است تا در تهیه اسناد توسعه‌ای (در قالب سند چشم‌انداز و برنامه پنج ساله) در روند زمانی به نحوی عمل نماید تا زمینه را برای تعدیل چالش‌های مناطق روستایی فراهم آورد اما ارزیابی پیامدهای اسناد تهیه و اجرا شده نشان داده است که این اسناد از کارآمدی مناسب برای حل چالش برخوردار نبوده‌اند (امانی و همکاران، ۱۳۹۹: ۲۵). واکاوی و تشریح روندهای اصلی پیش‌بینی شده و تعیین مسیرهای احتمالی و عملی/کاربردی آینده‌نگر در مناطق روستایی کشور در آینده، و ارائه مسیرها، قوانین و سیاست‌های عملی توسعه مناطق روستایی نیاز به شناسایی بیشتر دارد. این کار به درک فرآیندهای آینده‌نگر توسعه روستایی متفاوتی که سازگار با خصوصیات مناطق روستایی ایران است، کمک خواهد کرد و زمینه‌های چشم‌انداز آینده توسعه روستایی را برای برنامه‌ریزان، تصمیم‌گیرندگان و سیاست‌گذاران بیان و روشن می‌نماید. همانطوری که از سوی سیاست‌های اتحادیه اروپا برای سال ۲۰۵۰ مسیرها، قوانین و سیاست‌های احتمالی توسعه روستایی مشخص شده است و راه را برای اشکال مختلف توسعه مناطق روستایی بر اساس منابع و امکانات محلی فراهم می‌کند. لذا تعیین مسیرها، قوانین و سیاست‌های عملی توسعه مناطق روستایی ایران با استفاده از رویکردها و سیاست هوشمندانه عملی و قابل اجرای مبتنی بر توسعه منطقه‌ای در ایران با هدف توسعه روستایی در آینده و با رویکرد آینده پژوهی که به خواسته‌های مردم روستایی احترام گذارد، به ایجاد یک آینده متمایز و منسجم برای مناطق روستایی کشور در بلند مدت کمک کند لازم و ضروری می‌نماید. از همین روی در این پژوهش با استفاده از آینده پژوهی به واکاوی مسیرها، قوانین و سیاست‌های عملی توسعه مناطق روستایی ایران پرداخته شد. بنابراین با عنایت به اینکه واکاوی مسیرها، قوانین و سیاست‌های عملی توسعه مناطق روستایی ایران به عنوان عاملی برای توسعه روستایی، تامین رفاه، تامین امنیت غذایی کشور، حفظ و نگهداری جمعیت کشور در روستاها، حفاظت از منابع طبیعی کشور ضروری تلقی می‌شود، در قالب این پژوهش تلاش خواهد شد که به این سوال پاسخ داده شود که مهم‌ترین مسیرها، قوانین و سیاست‌های عملی توسعه آتی مناطق روستایی ایران کدامند؟

مرور مطالعات گذشته نشان داد که مطالعات زیادی در مورد عوامل توسعه مناطق روستایی صورت گرفته است. به عنوان مثال عوامل مؤثر بر توسعه روستایی توسط محققان داخلی و خارجی بسیاری از جمله حسنلو و همکاران (۱۳۹۹)، مسرورنژاد و همکاران (۱۴۰۰)، احمدی (۱۴۰۱)، گروزت و ابرلی^۱ (۲۰۱۸)، مورسان و همکاران^۲ (۲۰۱۹)، کریلوک-دریجسکا و همکاران^۳ (۲۰۲۰)، کریلوک-دریجسکا و همکاران (۲۰۲۰)، لی^۴ (۲۰۲۱)، لی و همکاران (۲۰۲۲) و غیره انجام شده است. در این مطالعات محققانی مانند مورسان و همکاران (۲۰۱۹)، برنامه گردشگری را جایگزین مناسبی برای فعالیت‌های اقتصادی و عاملی در جهت توسعه آینده مناطق روستایی که دسترسی مناسبی به جاذبه‌های طبیعی، جاذبه‌های فرهنگی و اجتماعی معرفی کردند. کریلوک-دریجسکا و همکاران^۵ (۲۰۲۰)، اقدامات توسعه روستایی و سیاست مشترک کشاورزی و برنامه‌ریزی فضایی مبتنی بر توسعه کشاورزی را عوامل تعیین‌کننده محلی توسعه مناطق روستایی معرفی کرده است. یانگ^۶

1- Crouzet and Eberly

2- Muresan

3-Kirylyuk-Dryjska

4- li

5-Kirylyuk-Dryjska

6- Yang

و همکاران (۲۰۲۱) قانون تجدیدحیات روستایی نه تنها یک استراتژی برای توسعه پایدار روستایی در آینده برنامه‌ریزی کشورهای در حال توسعه است، بلکه یک روند اجتناب‌ناپذیر به سمت شهرنشینی جهانی است. لی و همکاران (۲۰۲۲) ضمن معرفی نواحی روستایی به عنوان واحدهای اساسی توسعه اجتماعی و مکان‌فعالیت‌های تولیدی و معیشتی ساکنان، سیاست توسعه زندگی مرفه که به طور قابل توجهی به پیشرفت روستاها کمک نماید، سرعت توسعه مناطق عمده کشاورزی، بهبود شرایط پزشکی و بهداشتی روستایی، کاهش شکاف شهری و روستایی، و فعال کردن نشاط کشاورزان را به عنوان راه‌های اصلی ارتقای توسعه روستایی معرفی کرده‌اند. مرور مطالعات نشان داد که اشتراک این تحقیقات در تاکید بر عوامل و محرک‌ها و پیشران‌های موثر بر توسعه روستایی بوده است. در مورد روش‌های مورد مطالعه نیز اشتراکاتی داشته‌اند و تفاوت‌های آنها در دیدگاه‌ها و بخش‌های مورد مطالعه بوده است. با این حال مرور مطالعات گذشته در خصوص آینده پژوهی مسیرها، قوانین و سیاست‌های عملی توسعه آتی مناطق روستایی ایران نشان داد که در زمینه آینده پژوهی مسیرها، قوانین و سیاست‌های عملی توسعه روستایی کشور مطالعه‌ای صورت نگرفته است.

مبانی نظری

آینده‌پژوهی^۱ دانش تحلیل، طراحی و برپایی هوشمندانه آینده است، که به ما می‌آموزد، در مواجهه با پدیده ناموجودی به نام آینده چگونه برخورد کنیم (ازغندی، ۱۳۸۹: ۸۳) و مشتمل بر مجموعه تلاش‌هایی است که با استفاده از تجزیه و تحلیل منابع، الگوها و عوامل تغییر و یا ثبات، به تجسم آینده‌های بالقوه و برنامه‌ریزی برای آنها می‌پردازند (مظفری، ۱۳۸۹: ۲۷). توسعه آینده با تاکید بر مدیریت درست، استفاده از منابع محلی، حفظ کیفیت محیط زیست و ذخایر منابع طبیعی و پایدار سازی آن در آینده را روشن و مسیرها، قوانین و سیاست‌های برنامه‌ریزی در آینده آن را ترسیم می‌کند (Wang et al, 2021: 924). آینده‌پژوهی برای آگاهی از نحوه آمایش سرزمین و رفع چالش‌های مسائل کلان شهری و روستایی و آمایش برای برآوردن نیازهای آینده غیرقابل پیش‌بینی استفاده می‌شود (3: Hölscher & Frantzeskaki, 2021). آینده‌پژوهی از ابزارهای مناسب بررسی دنیای پیشرو که مملو از شگفتی‌سازی‌های مختلف و شرایط عدم قطعیت است، تعریف شده است (ساسان‌پور، و جعفری‌راد، ۱۴۰۰: ۵۱). در واقع آینده‌پژوهی هنر شکل دادن به آینده است به آن شکلی که می‌خواهیم (گوهری‌فر و همکاران، ۱۳۹۴: ۳۷).

در مباحث آمایش سرزمین و توسعه، این روش یک رویکرد ساختارمند برای بررسی تغییرات احتمالی آینده و پیامدهای آن در تصمیم‌گیری امروز است (Kurennaya et al, 2019: 438). این شامل توجه به افق بلندمدت برنامه‌های توسعه‌ای کشورها برای تحولات جدید و روندهای نوظهور، طراحی سناریوهای جایگزین در مورد تغییرات احتمالی آینده و طراحی استراتژی‌های آینده برای پیشبرد ارزش‌ها و اهداف در طیف گسترده‌ای از شرایط احتمالی توسعه است (Cohen, 2021: 23) که به جلوگیری از تصمیمات ضعیف در آینده کمک می‌کند، و بر اساس مفروضات بدون تردید در مورد آینده به برنامه‌ریزان کمک می‌کند (Cheng et al, 2018: 95). این رویکرد فرد و افراد و یا برنامه‌ریزان توسعه‌ای را قادر می‌سازد تا چالش‌های جدید امروزه و آینده را زودتر بشناسد تا غافلگیر نشود و آینده وسیع‌تری از فرصت‌های مثبت را درک، مورد واکاوی و ارائه کنند (Mölleryd, 2015: 24).

در برنامه‌ریزی شهری و روستایی آینده‌پژوهی با پیشگامی مسائل کلان آینده شامل تلاش‌های قابل توجهی برای کشف مسائل و مشکلات و ارائه سناریوهای جایگزین برای توسعه اقتصادی، حفظ محیط زیست، تغییرات اجتماعی، توسعه و مشارکت تمام بازیگران و سیاستگذاران خواهد بود (Geissler and Krysz, 2013: 24). این کار پایه و اساس ایجاد برنامه آمایش سرزمین آینده‌نگر را ایجاد می‌کند که هدف آن کمک به تصمیم‌گیرندگان در دولت و صنعت برای ارزیابی روندهای اقتصادی، اجتماعی و تکنولوژیکی شکل دهنده آینده خواهد بود (Hynes et al, 2020: 176). همچنین توجه به آینده‌نگری و توجه به مسیرهای توسعه روستایی دیدگاه‌ها و رویکردهای توسعه روستایی و توسعه منطقه‌ای و سیاست‌های آینده آنها را مشخص می‌کند.

¹ -future studies

در طول دهه گذشته شیوه‌های آینده نگری در بسیاری از حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، محیط زیستی و غیره مورد توجه قرار گرفته است. در توسعه روستایی و آینده پژوهی مناطق روستایی نیز عوامل و محرک‌هایی معرفی و مورد واکاوی قرار گرفته و مسیرهای توسعه مناطق روستایی در آینده به صورت‌های مختلف مورد بررسی قرار گرفته است. به عنوان مثال هال و پیفر^۱ (۲۰۱۳) اظهار داشتند آینده‌نگری ابتکارات متمرکز و مهم مربوط به آینده، همکاری بسیاری از مدیران و کمیته‌ها را شامل می‌شود، از جمله در زمینه توسعه شهری و روستایی، آموزش، اشتغال، محیط زیست، مهاجرت، شهرها و مناطق روستایی، نوآوری در سیاست، علم و فناوری، مالیات، گردشگری، حمل و نقل و بسیاری دیگر از مسائل کشورها.

گزارش بانک جهانی^۲ (۲۰۱۲) برنامه کارآفرینی را به عنوان راه‌حلی اساسی برای رفع بسیاری از مشکلات و بحران‌های داخلی کشور در بلند مدت و برای باقی ماندن در عرصه رقابت‌های جهانی مورد توجه قرار داد است. بر اساس گزارش سازمان همکاری و توسعه اقتصادی^۳ (۲۰۱۶)، سیاست ظرفیت‌سازی و توانمندسازی مناطق روستایی منجر به اشتغال‌زایی، توسعه صنعتی و ایجاد ارزش افزوده بالا برای روستاها در آینده خواهد شد و در روستاها در آینده نیز از این طریق می‌تواند از مسیر توسعه روستایی به رشد و توسعه اقتصادی دست یابد. بیرد (۲۰۰۹) نیز ایده و سیاست تنوع بخشی و ایجاد تنوع در اقتصاد به عنوان ابزاری برای سرعت بخشیدن به توسعه اقتصادی آینده نگر در سطوح مختلف به شمار می‌آورد که اهمیت بسزایی در ارتقای رفاه و امنیت اقتصاد مناطق مختلف دارد (Byrd et al, 2019: 640). سیاست متنوع‌سازی اقتصاد روستایی نیز فرایندی که در آن خانواده‌های روستایی در آینده مجموعه متنوعی از فعالیت‌ها، حمایت‌ها و قابلیت‌های اجتماعی را به‌منظور زنده ماندن و یا برای بهبود استانداردهای زندگی خود در آینده ایجاد کنند به عنوان یکی از مسیرهای عملی توسعه مناطق روستایی معرفی شده است (Gautam and Andersen, 2016: 241). در برخی مطالعات مانند قانون تجدید حیات و جوان‌سازی روستاها به عنوان پیاده‌سازی استراتژی ارتقاء و توسعه روستایی و ایجاد یک سیستم اقتصادی مدرن با تاکید بر برنامه‌ریزی، مشارکت و آموزش روستاییان در آینده و با رویکرد آینده نگر معرفی شده است (Sun, 2018: 141).

ییلماز^۴ و همکاران (۲۰۱۰) عوامل زیر را که با ویژگی‌های خاص روستایی ارتباط دارند را مشخص کرده و معتقد است نوع استفاده از زمین، جمعیت فعال، مناطق تولیدی مناسب، تولید کشاورزی، تعاونی و سرمایه‌گذاری‌های زیربنایی اجتماعی بر توسعه روستایی اثرگذار هستند. بنابراین می‌توان گفت که راهبردها، قوانین و سیاست‌های عملی مختلفی وجود دارد که بر توسعه مناطق روستایی اثرگذار هستند که لازم است مورد بررسی و واکاوی قرار گیرند. گروزت و ابرلی^۵ (۲۰۱۸) محرومیت در بیشتر کشورها و - از جمله در ایران - یکی از مسائل و مشکلات مهم برای برنامه‌ریزان دولتی برای آمایش سرزمین در بلند مدت به شمار می‌آید. وانگ و ژو^۶ (۲۰۱۸) معتقدند که قانون تجدید حیات روستا یک استراتژی معیشتی برای ایجاد برنامه‌ریزی کلی و پیشرفت علمی روستاها است که برای اجرای آن بر آموزش ساکنین متمرکز شده است. به عنوان مثال، تجدید حیات روستایی با بازسازی روستایی و آموزش نیروی انسانی روستاها، بازسازی ساختمان‌های روستایی و معیشت روستایی، بازسازی چشم‌انداز توسعه روستایی، محیطی زیست و تعاونی‌های روستایی مرتبط می‌باشد. از نظر ریبینا و ایسانکو^۷ (۲۰۲۱)، قانون جوان‌سازی راهبردی برای آوردن روستاها در مسیر توسعه است. بدین معنی که قانون جوان‌سازی یک استراتژی اصلی توسعه برای حل مسائل و راهی ضروری برای توسعه روستایی است. هدف از این اقدام بهبود زیرساخت‌های اساسی برای تولید محصولات کشاورزی، حفظ محیط زیست و فرهنگ، ارتقاء کیفیت زندگی، بازسازی و جوانسازی مناطق

1- Hall & Pfeiffer

2- World Bank

3- OECD

4- Yilmaz

5- Crouzet and Eberly

6- Wang and Zhuo

7- Rybina and Isaenko

روستایی و افزایش ثروت و زیباسازی روستاها است. لی (۲۰۲۱) نمونه‌های از این قانون نشان دادند و بیان داشتند که در برخی از کشورها، مانند تایوان و چین قانون احیاء و جوان‌سازی روستاها به منظور احیای نواحی روستایی، به عنوان قانون احیا و قانون جوانسازی جوامع روستایی توسط مجلس این کشورها تصویب شد. لی (۲۰۲۱) قانون احیای روستا و جوانسازی مناطق روستایی از طریق ایجاد یک سیستم اقتصادی مدرن با تاکید بر برنامه‌ریزی محلی را یک اکتشاف مهم برای برنامه‌ریزی و ظرفیت‌سازی در برنامه‌ریزی و روستاها در بلند مدت و همچنین برنامه‌ای برای تقویت بیشتر ایجاد ثروت روستایی از طریق برنامه‌ها و طرح‌های بلند مدت اقتصادی معرفی کرده است. از نظر کریم و طولابی‌نژاد (۱۴۰۰) قانون احیای روستا و قانون جوانسازی مناطق روستایی بازسازی روستایی و آموزش نیروی انسانی روستاها، بازسازی ساختمان‌های روستایی و معیشت روستایی، بازسازی چشم‌انداز توسعه روستایی در بلند مدت، سازه‌های زیست محیطی و تعاونی‌های روستایی و ارائه برنامه‌های آن در بلند مدت است.

در نظریه محرومیت تاونسند (۱۹۸۷، ص ۱۲۵) محرمیت اشاره به عدم دسترسی کافی به غذا، لباس، امکانات، مسکن، سوخت، محیط زیست مطلوب، آموزش، کار و شرایط شغلی اجتماعی، فعالیت‌ها و امکانات معمول مورد تایید جامعه‌ای دارد. لذا دسترسی و تامین این عوامل از محرک‌های توسعه روستایی می‌باشد. در این پژوهش نیز با رویکرد آینده پژوهی راهبردها، قوانین و سیاست‌های عملی شناسایی و ارائه شده‌اند.

روش تحقیق

تحقیق حاضر بر اساس هدف از نوع تحقیقات کاربردی می‌باشد. از نظر روش انجام، جز تحقیقات ترکیبی (کمی و کیفی است). با استفاده از رویکرد آینده پژوهشی، و با توجه به مدل‌ها و اهداف تحقیق از پرسش‌نامه تاثیرات متقابل آینده‌پژوهی و مصاحبه ساختاریافته داده‌ها و اطلاعات گردآوری شد. برای انجام این امر، ابتدا از روش کیفی تحلیل محتوا برای شناسایی مسیرها، قوانین و سیاست‌های عملی توسعه مناطق روستایی استفاده شد و برخی مسیرها، قوانین و سیاست‌های عملی که با مناطق روستایی ایران سازگاری بیشتری داشتند استفاده شد و مسیرها، قوانین و سیاست‌های عملی توسعه مناطق روستایی ایران در بلندمدت بومی سازی شد؛ سپس بعد از طراحی و تکمیل پرسش‌نامه آینده پژوهی تاثیرات متقابل اقدام شد و داده‌ها و اطلاعات گردآوری شد. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل کارشناسان/خبرگان و مدیران روستایی در سطح کشور می‌باشد. با توجه به نوع تحقیق به صورت نمونه‌گیری غیراحتمالی و به هدفمند و با اشباع نظری ۱۵ کارشناس برای پاسخگویی به پرسش‌نامه و مصاحبه‌ها انتخاب شد. بعد از گردآوری اطلاعات مورد نظر جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها و اطلاعات از مدل ساختاری و نرم‌افزار میک‌مک استفاده شد و نتایج تحلیل‌های میدانی با استفاده از این نرم‌افزار به صورت خروجی از تصاویر و جداول تحلیل و ارائه شد. روایی ابزار سنجش که آینده پژوهی و پرسش‌نامه اثرات متقابل بوده با استفاده از روایی صوری و با نظر چند کارشناس مورد تایید قرار گرفت.

یافته‌های پژوهش

بررسی مشخصات فردی و زمینه‌ای کارشناسان روستایی که برای پاسخگویی به سوالات و مصاحبه در زمینه شناسایی مسیرهای عملی توسعه مناطق روستایی ایران انتخاب شده نشان داد که بیشتر پاسخگویان مورد بررسی مرد بوده که اکثراً نیز متأهل بوده‌اند. وضعیت تحصیلات تقریباً ۵۰ درصد آنها دکترا بوده است. از نظر تنوع سنی آنها مختلف و متفاوت بوده است. به طوری که از ۳۰ تا ۵۰ سال به بالا را در بر گرفته است. با این حال بیشترین فراوانی مربوط به گروه سنی ۳۶ تا ۴۰ سال بوده که نشان دهند جوان بودن وضعیت سنی پاسخگوین است. از نظر رشته تحصیلی نیز یافته‌های توصیفی نشان

داد که پاسخگویان از رشته‌های مختلف تحصیلی چون کارآفرینی، کشاورزی، جامعه‌شناسی، اقتصاد، جغرافیا، علوم اجتماعی و مدیریت هستند. از نظر سابقه فعالیت پژوهش/یا مدیریت روستایی نیز دارای انواع مختلفی بوده که از بین ۲ تا ۱۶ سال سابقه در نوسان بوده است. اطلاعات و مشخصات کامل فردی و زمینه‌ای کارشناسان به صورت خلاصه در جدول (۱) آورده شده است.

جدول ۱- ویژگی‌های فردی و زمینه‌ای کارشناسان

جنسیت		وضعیت تاهل			وضعیت تحصیلات		
مرد	زن	متاهل	مجرد	لیسانس	فوق لیسانس	دکتر	
۱۲	۳	۱۱	۴	۵	۳	۷	تعداد
۸۰	۲۰	۷۳/۳	۲۶/۷	۳۳/۳	۲۰	۴۶/۷	درصد
سن (سال)							
۳۰ تا ۳۵		۳۶ تا ۴۰		۴۱ تا ۵۰		۵۰ به بالا	
۴	۵	۴	۲	۲	۲	۲	تعداد
۲۶/۷	۳۳/۳	۲۶/۷	۱۳/۳	۲۶/۷	۱۳/۳	۱۳/۳	درصد
رشته تحصیلی							
کارآفرینی	کشاورزی	جامعه‌شناسی	اقتصاد	جغرافیا	علوم اجتماعی	مدیریت	
۳	۳	۲	۱	۳	۱	۲	تعداد
۲۰	۲۰	۱۳/۳	۶/۷	۲۰	۶/۷	۱۳/۳	درصد
سابقه فعالیت پژوهش/یا مدیریت روستایی (سال)							
۲ تا ۵		۶ تا ۱۰		۱۱ تا ۱۵		۱۶ به بالا	
۴	۶	۲	۳	۲	۳	۳	تعداد
۲۶/۷	۴۰	۱۳/۳	۴۰	۱۳/۳	۲۰	۲۰	درصد

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

مسیرهای عملی توسعه مناطق روستایی ایران در افق ۱۴۱۰

همانطور که گفته شد، برای شناسایی مسیرها، قوانین و سیاست‌های عملی توسعه مناطق روستایی ایران از پرسش‌نامه آینده پژوهی که ۱۵ کارشناس پاسخگوی سوالات بودند استفاده شد.

برای شناسایی مسیرها، قوانین و سیاست‌های عملی توسعه روستایی، از شاخص‌های پانزده‌گانه (۱) سیاست حفظ و توسعه فعالیت‌های کشاورزی، (۲) برنامه توسعه کارآفرینی روستایی، (۳) سیاست ظرفیت‌سازی مناطق روستایی، (۴) برنامه توانمندسازی مناطق روستایی، (۵) سیاست مدیریت پایدار زمین روستایی، (۶) سیاست متنوع‌سازی اقتصاد روستایی، (۷) برنامه صنعتی کردن نواحی روستایی، (۸) برنامه گردشگری روستایی، (۹) قانون تجدید حیات مناطق روستایی، (۱۰) قانون جوانسازی مناطق روستایی، (۱۱) سیاست تامین امکانات زندگی جمعیت روستایی، (۱۲) سیاست حفظ محیط زیست و ذخایر طبیعی روستایی، (۱۳) سیاست کاهش نابرابری‌های توسعه‌ای (محلی، منطقه‌ای و ملی)، (۱۴) سیاست توسعه مهارت‌های جوانان بومی روستایی و (۱۵) سرمایه گذاری در روستاها در نظر گرفته شد تا مهم‌ترین مسیرهای عملی توسعه روستایی شناسایی شوند. در ادامه با استفاده از روش کمی آینده پژوهی و استفاده از نرم افزار MICMAC به میزان تاثیرگذاری یا تاثیرپذیری عوامل شناسایی شده اقدام گردید.

همانطور که در جدول (۲) قابل ملاحظه است، ابعاد ماتریس مسیرهای عملی توسعه مناطق روستایی ایران ۱۵*۱۵ تنظیم شده است. درجه پرشدگی ماتریس مد نظر ۹۳/۳ درصد است که نشان می‌دهد عوامل انتخاب شده تاثیر زیادی بر روی هم گذاشته‌اند. از مجموع ۲۱۰ رابطه قابل ارزیابی در این ماتریس، هیچ رابطه‌ای با مقدار صفر وجود نداشته است که به این معنی است که عوامل بر همدیگر تاثیر نگذاشته یا از همدیگر تاثیر نپذیرفته‌اند. ۸ رابطه، عددشان یک بوده است به این

معنی که تاثیر کمی نسبت به هم داشته‌اند، ۷۲ رابطه، عددشان دو بوده است به این معنی که رابطه تاثیرگذار نسبتاً قوی داشته‌اند، ۱۳۰ رابطه، عددشان سه بوده است بدین معنی که روابط عامل‌های کلیدی بسیار زیاد بوده است و از تاثیرگذاری و تاثیرپذیری زیادی برخوردار بوده‌اند. در نهایت هیچ رابطه‌ای با مقدار P وجود نداشته است که نشان دهنده روابط پتانسیلی و غیرمستقیم عامل‌ها بوده است.

جدول ۲- تحلیل داده‌های ماتریس و تاثیرات متقاطع

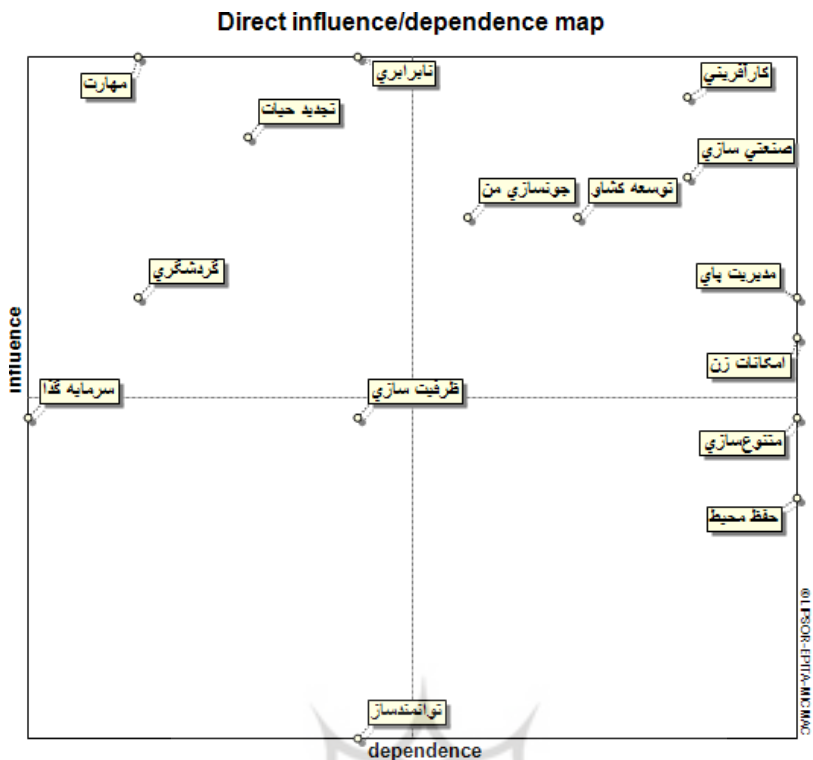
اطلاعات ماتریس	مقدار (مسیرهای عملی توسعه مناطق روستایی ایران)
ابعاد ماتریس	۱۵
تعداد تکرار	۲
تعداد صفر	۰
تعداد یک	۸
تعداد دو	۷۲
تعداد سه	۱۳۰
تعداد P	۰
جمع	۲۱۰
درجه پرشدگی	٪۹۳/۳

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

الف / تاثیرات مستقیم متغیرها بر یکدیگر

بعد از شناسایی و تحلیل داده‌های ماتریس اولیه، به بررسی تاثیرات مستقیم مسیرها، قوانین و سیاست‌های عملی توسعه مناطق روستایی ایران پرداخته شده است. همانطور که در خروجی نقشه پراکندگی تاثیرات مستقیم شکل (۱) مشاهده می‌شود، ۱۵ عوامل یا مسیرها، قوانین و سیاست‌های عملی توسعه مناطق روستایی ایران دیده می‌شود. خروجی تاثیرات مستقیم نشان می‌دهد که از ۱۵ مسیر، قوانین و سیاست‌های عملی در نظر گرفته شده، بیشترین تعداد متغیرها مربوط به متغیرهای تاثیرگذار و متغیرهای چندوجهی (جمع ۱۰ متغیر) می‌باشد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

شکل ۱- نقشه وضعیت اثرگذاری مستقیم مسیرهای عملی توسعه مناطق روستایی ایران

همانطور که پرسش نامه تاثیرات متقابل مشخص است، تاثیر مستقیم متغیرها نسبت به یکدیگر از صفر تا سه و براساس نظر متخصصان آورده می شود. لذا، آن مقدار تاثیری که یک متغیر از متغیر دیگر می پذیرد به عنوان تاثیرپذیری و آن مقدار تاثیری که یک متغیر بر متغیر دیگر می گذارد به عنوان تاثیرگذاری ثبت شده است. مقدار تاثیری که تک تک متغیرها بر یکدیگر می گذارند توسط نرم افزار میک مک به توان های مختلف رسیده است که مجموع آنها مقدار کمی تاثیرپذیری یا تاثیرگذاری را تشکیل می دهد.

بر اساس نتایج مسیرها، قوانین و سیاست های عملی توسعه مناطق روستایی ایران به لحاظ تاثیرگذاری به صورت جدول (۳) قابل ارائه خواهد بود. در این راستا، با توجه به ۱۵ متغیر بررسی شده برای مسیرها، قوانین و سیاست های عملی توسعه مناطق روستایی ایران، متغیرهای کاهش نابرابری های روستایی، منطقه ای و ملی (۴۲)، سیاست توسعه مهارت های جوانان بومی و روستایی در راستایی عدم وابستگی به دولت (۴۲)، برنامه توسعه و گسترش کارآفرینی و تبدیل روستاها به جوامع کارآفرین (۴۱)، قانون تجدید حیات روستایی از طریق پیاده سازی استراتژی ارتقاء و ایجاد ثروت روستایی (۴۰)، صنعتی سازی روستایی با استفاده از منابع محلی و بومی (۳۹)، سیاست حفظ و توسعه فعالیت های کشاورزی (۳۸)، قانون جوانسازی مناطق روستایی از طریق ایجاد یک سیستم اقتصادی مدرن با تاکید بر برنامه ریزی محلی (۳۸)، مدیریت زمین از طریق عدم استفاده از شیوه هایی چون استفاده از کودها و آفت کش ها، رهاسازی پساب فاضلاب های شهری (۳۶)، و توسعه گردشگری در مناطق روستایی که دارای جاذبه های مختلفی طبیعی و تاریخی هستند (۳۶)، به ترتیب بالاترین ارزش سئونی محاسبه شده و دارای بیشترین میزان تاثیرگذاری مستقیم بر دیگر متغیرها بوده اند. به عبارتی، مهمترین ویژگی این متغیرها، تاثیرپذیری پایین و تاثیرگذاری بالاست.

بررسی تاثیرگذاری خالص مستقیم مسیرها، قوانین و سیاست های عملی توسعه مناطق روستایی ایران نیز نشان داد که بیشترین اثرات خاص مربوط به متغیرهایی چون سیاست توسعه مهارت های جوانان بومی و روستایی در راستایی عدم وابستگی به دولت (+۹)، سیاست کاهش نابرابری های روستایی، منطقه ای و ملی (+۷)، قانون تجدید حیات روستایی از طریق پیاده سازی استراتژی ارتقاء و ایجاد ثروت روستایی (+۶)، برنامه توسعه و گسترش کارآفرینی و تبدیل روستاها به

جوامع کارآفرین (+۳)، توسعه گردشگری در مناطق روستایی که دارای جاذبه‌های مختلفی طبیعی و تاریخی هستند (+۳)، قانون جوانسازی مناطق روستایی از طریق ایجاد یک سیستم اقتصادی مدرن با تاکید بر برنامه‌ریزی محلی (+۲)، بوده و این مسیرهای عملی بیشترین تاثیرگذاری خالص مستقیم را بر توسعه مناطق روستایی ایران در افق ۱۴۱۰ داشته‌اند.

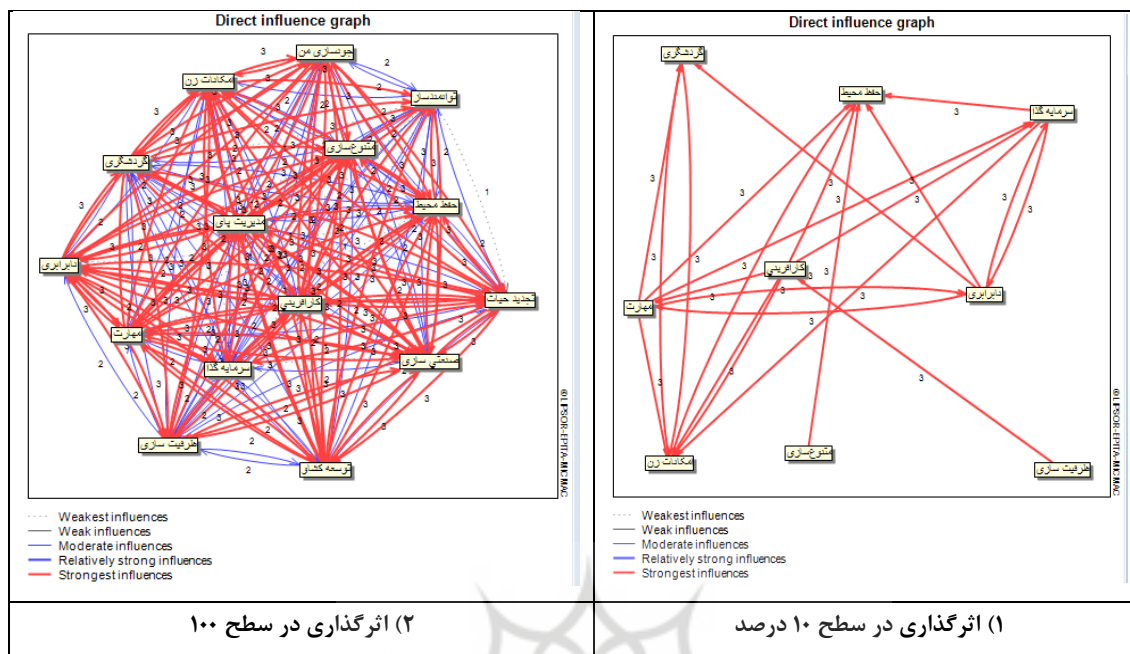
جدول ۳- اثرات مستقیم مسیرها، قوانین و سیاست‌های عملی بر توسعه مناطق روستایی ایران در افق ۱۴۱۰

ردیف	متغیر	مخفف	نوع متغیر	تاثیرگذاری	تاثیرپذیری	تاثیرگذاری خالص
۱	برنامه توسعه و گسترش کارآفرینی و تبدیل روستاها به جوامع کارآفرین	کارآفرینی	دو وجهی (هدف)	۴۱	۳۸	+۳
۲	سیاست حفظ و توسعه فعالیت‌های کشاورزی	توسعه کشاورزی	دو وجهی (هدف)	۳۸	۳۷	+۱
۳	سیاست تامین منابع و امکانات زندگی برای این جمعیت روستایی	منابع و امکانات	دو وجهی (ریسک)	۳۵	۳۹	-۴
۴	ظرفیت سازی از طریق مشارکت اجتماعی و بازیگران و خود روستاییان	ظرفیت سازی	مستقل	۳۳	۳۵	-۲
۵	برنامه توانمندسازی مناطق روستایی از طریق طرح‌های اشتغالزایی	توانمندسازی	مستقل	۲۵	۳۵	-۱۰
۶	سیاست صنعتی سازی روستایی با استفاده از منابع محلی و بومی	صنعتی سازی	دو وجهی (هدف)	۳۹	۳۸	+۱
۷	قانون جوانسازی مناطق روستایی از طریق ایجاد یک سیستم اقتصادی مدرن با تاکید بر برنامه‌ریزی محلی	جوانسازی	دو وجهی (هدف)	۳۸	۳۶	+۲
۸	قانون تجدید حیات روستایی از طریق پیاده سازی استراتژی ارتقاء و ایجاد ثروت روستایی	تجدید حیات	تاثیرگذار	۴۰	۳۴	+۶
۹	برنامه مدیریت پایدار زمین از طریق عدم استفاده از شیوه‌هایی چون استفاده از کودها و آفت کش‌ها، رهاسازی پساب فاضلاب‌های شهری	مدیریت پایدار زمین	دو وجهی (ریسک)	۳۶	۳۹	-۳
۱۰	سیاست متنوع سازی اقتصاد روستایی (کشاورزی و غیرکشاورزی، ترکیبی) در راستای پویایی اقتصادی خانوارها	متنوع سازی	تاثیرپذیر (وابسته)	۳۳	۳۹	-۶
۱۱	کاهش نابرابری های روستایی، منطقه‌ای و ملی	کاهش نابرابری	تاثیرگذار	۴۲	۳۵	+۷
۱۲	سیاست توسعه مهارت های جوانان بومی و روستایی در راستای عدم وابستگی به دولت	مهارت‌های جوانان	تاثیرگذار	۴۲	۳۳	+۹
۱۳	سیاست سرمایه گذاری در روستاها و کمک های مالی برای کسب و کارهای توسعه روستایی	سرمایه گذاری	مستقل	۳۳	۳۲	+۱
۱۴	برنامه توسعه گردشگری در مناطق روستایی که دارای جاذبه‌های مختلفی طبیعی و تاریخی هستند	توسعه گردشگری	تاثیرگذار	۳۶	۳۳	+۳
۱۵	برنامه حفظ کیفیت محیط زیست و ذخایر منابع طبیعی و پایدار سازی آن	کیفیت محیط زیست	تاثیرپذیر (وابسته)	۳۱	۳۹	-۸
	مجموع			۵۴۲	۵۴۲	

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

بر اساس نتایج شکل (۲) مسیرها، قوانین و سیاست‌های عملی توسعه مناطق روستایی ایران در افق ۱۴۱۰ و بر اساس نقشه روابط مستقیم بین متغیرها (تاثیرات بسیار ضعیف تا بسیار قوی) نشان داده شده است. در این نقشه مسیرها، قوانین و

سیاست‌های عملی توسعه مناطق روستایی ایران در افق ۱۴۱۰ به لحاظ تاثیرگذاری به صورتی که در جدول (۳) نیز ارائه شده است روابط مستقیم بین متغیرها را نشان داده است.

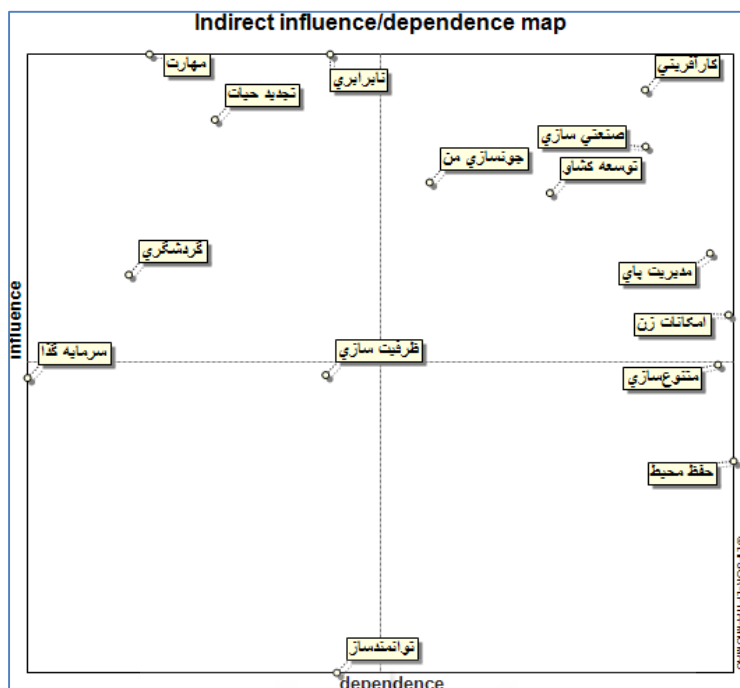

شکل ۲- نقشه روابط مستقیم بین مسیرها، قوانین و سیاست‌های عملی توسعه مناطق روستایی ایران در افق ۱۴۱۰

ب/ تاثیرات غیرمستقیم متغیرها بر یکدیگر

در بررسی اثرات غیرمستقیم و مطابق شکل (۳) که نقشه وضعیت اثرگذاری غیرمستقیم مسیرهای عملی توسعه مناطق روستایی ایران در افق ۱۴۱۰ را نشان می‌دهد، مشاهده می‌شود که بیشترین توزیع و پراکندگی مسیرهای عملی توسعه را متغیرهای تاثیرگذار و متغیرهای دووجهی تشکیل می‌دهند. پراکندگی تاثیرات غیرمستقیم متغیرها نیز شبیه به پراکندگی تاثیرات مستقیم می‌باشد. با این حال برخی متغیرهای دو وجهی اثرات غیرمستقیم بیشتری نسبت به برخی متغیرهای تاثیرگذار داشته‌اند. همچنین متغیر مستقلی در این نقشه وجود نداشته است.

پروژه گاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

شکل ۳- نقشه وضعیت اثرگذاری غیر مستقیم مسیرها، قوانین و سیاست‌های توسعه مناطق روستایی ایران در افق ۱۴۱۰

همانطوری که گفته شد، برای بررسی تأثیرات غیرمستقیم متغیرها بر یکدیگر، نرم افزار این متغیرها را به توان‌های ۲، ۳، ۴، ۵ و غیره رسانده و بر این اساس، اثرات غیرمستقیم متغیرها سنجیده می‌شود.

بررسی تأثیرات غیرمستقیم مسیرها، قوانین و سیاست‌های عملی توسعه مناطق روستایی ایران نشان می‌دهد که از ۱۵ متغیر در نظر گرفته شده، بیشترین تعداد متغیرها به ترتیب مربوط به متغیرهای متغیرهای دو وجهی و تأثیرگذار می‌باشد. همانطوری که در جدول (۴) قابل ارائه است، از نظر تأثیرات غیر مستقیم، سیاست کاهش نابرابری های روستایی، منطقه‌ای ملی (۱۱۸۴۰۱)، سیاست توسعه مهارت‌های جوانان بومی و روستایی در راستای عدم وابستگی به دولت (۱۱۸۴۰۱)، برنامه توسعه و گسترش کارآفرینی و تبدیل روستاها به جوامع کارآفرین (۱۱۲۱۱۶)، سیاست حفظ و توسعه فعالیت های کشاورزی (۱۱۰۹۸۳)، قانون تجدید حیات روستایی از طریق پیاده سازی استراتژی ارتقاء و ایجاد ثروت روستایی (۱۱۰۳۴۲)، صنعتی سازی روستایی با استفاده از منابع محلی و بومی (۱۰۸۸۶۰)، قانون جوانسازی مناطق روستایی از طریق ایجاد یک سیستم اقتصادی مدرن با تاکید بر برنامه‌ریزی محلی (۱۰۷۱۳۶)، برنامه توسعه گردشگری در مناطق روستایی که دارای جاذبه‌های مختلفی طبیعی و تاریخی هستند (۱۰۴۲۱۴)، و سیاست مدیریت زمین از طریق عدم استفاده از شیوه‌هایی چون استفاده از کودها و آفت کش‌ها، رهاسازی پساب فاضلاب‌های شهری (۱۰۳۱۱۹)، و به ترتیب بالاترین ارزش ستونی محاسبه شده و دارای بیشترین میزان تأثیرگذاری غیر مستقیم بر دیگر متغیرها بوده‌اند.

بررسی تأثیرگذاری خالص مستقیم نیز نشان داد که بیشترین اثرات خالص مربوط به متغیرهایی چون سیاست کاهش نابرابری های روستایی، منطقه‌ای و ملی (+۲۵۳۶۰)، سیاست توسعه مهارت های جوانان بومی و روستایی در راستای عدم وابستگی به دولت (+۲۵۱۷۴)، قانون تجدید حیات روستایی از طریق پیاده سازی استراتژی ارتقاء و ایجاد ثروت روستایی (+۱۵۹۹۲)، سرمایه گذاری در روستاها و کمک های مالی برای کسب و کارهای توسعه روستایی (+۸۲۹۷)، توسعه گردشگری در مناطق روستایی که دارای جاذبه‌های مختلفی طبیعی و تاریخی هستند (+۸۱۹۴)، قانون جوانسازی مناطق روستایی از طریق ایجاد یک سیستم اقتصادی مدرن با تاکید بر برنامه‌ریزی محلی (+۴۱۱۴)، توسعه و گسترش کارآفرینی و تبدیل روستاها به جوامع کارآفرین (+۲۵۹۹) و حفظ و توسعه فعالیت های کشاورزی (+۱۴۹۶) بوده و به ترتیب بالاترین

ارزش ستونی محاسبه شده و دارای بیشترین میزان تاثیرگذاری خالص بر دیگر متغیرها بوده و این متغیرها بیشترین تاثیرگذاری خالص غیر مستقیم را بر توسعه مناطق روستایی ایران در افق ۱۴۱۰ داشته‌اند.

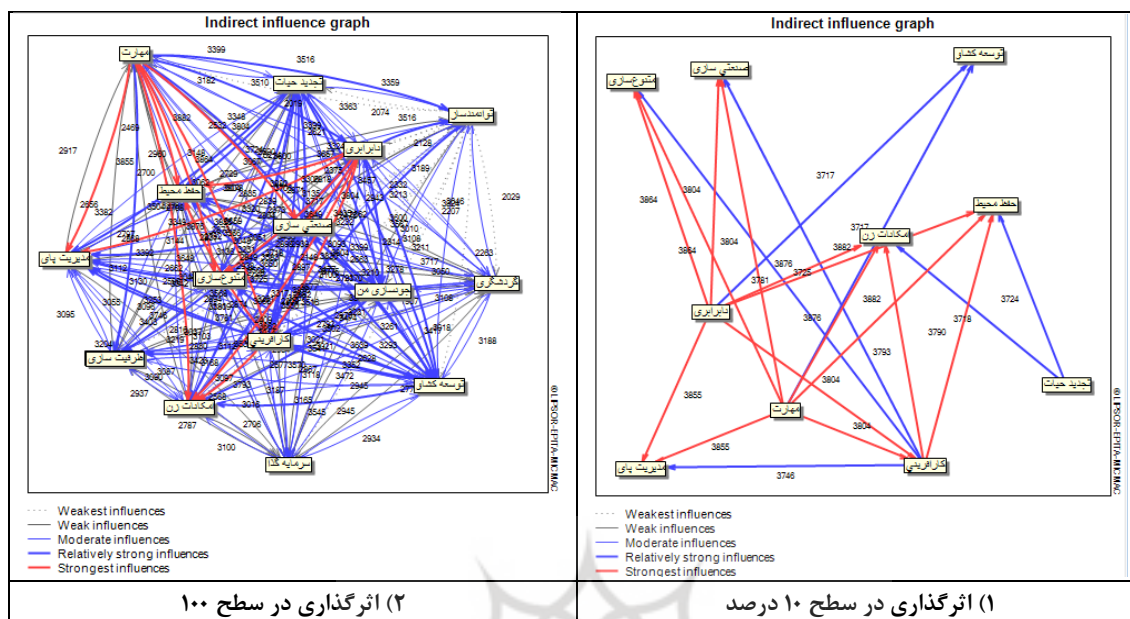
جدول ۴- اثرات غیر مستقیم مسیرها، قوانین و سیاست‌های عملی توسعه مناطق روستایی ایران در افق ۱۴۱۰

ردیف	متغیر	مخفف	نوع متغیر	تاثیرگذاری	تاثیرپذیری	تاثیرگذاری خالص
۱	برنامه توسعه و گسترش کارآفرینی و تبدیل روستاها به جوامع کارآفرین	کارآفرینی	دو وجهی (هدف)	۱۱۲۱۱۶	۱۰۹۵۱۷	+۲۵۹۹
۲	سیاست حفظ و توسعه فعالیت‌های کشاورزی	توسعه کشاورزی	دو وجهی (هدف)	۱۱۰۹۸۳	۱۰۹۴۸۷	+۱۴۹۶
۳	سیاست تامین منابع و امکانات زندگی برای این جمعیت روستایی	منابع و امکانات	دو وجهی (ریسک)	۱۰۱۸۶۳	۱۱۴۷۵۴	-۱۲۸۹۱
۴	ظرفیت سازی از طریق مشارکت اجتماعی و بازیگران و خود روستاییان	ظرفیت سازی	تنظیمی	۹۸۸۸۱	۱۰۱۸۳۵	-۲۹۵۴
۵	برنامه توانمندسازی مناطق روستایی از طریق طرح های اشتغالزایی	توانمندسازی	تاثیرپذیر (وابسته)	۷۳۰۹۶	۱۰۴۱۵۸	-۳۱۰۶۲
۶	سیاست صنعتی سازی روستایی با استفاده از منابع محلی و بومی	صنعتی سازی	دو وجهی (ریسک)	۱۰۸۸۶۰	۱۱۰۱۱۹	-۱۲۵۹
۷	قانون جوانسازی مناطق روستایی از طریق ایجاد یک سیستم اقتصادی مدرن با تاکید بر برنامه‌ریزی محلی	جوانسازی	دو وجهی (هدف)	۱۰۷۱۳۶	۱۰۳۰۲۲	+۴۱۱۴
۸	قانون تجدید حیات روستایی از طریق پیاده سازی استراتژی ارتقاء و ایجاد ثروت روستایی	تجدید حیات	تاثیرگذار	۱۱۰۳۴۲	۹۴۳۵۰	+۱۵۹۹۲
۹	برنامه مدیریت پایدار زمین از طریق عدم استفاده از شیوه هایی چون استفاده از کودها و آفت کش‌ها، رهاسازی پساب فاضلاب‌های شهری	مدیریت پایدار زمین	دو وجهی (ریسک)	۱۰۳۱۱۹	۱۱۲۸۳۰	-۹۷۱۱
۱۰	سیاست متنوع سازی اقتصاد روستایی (کشاورزی و غیرکشاورزی، ترکیبی) در راستای پویایی اقتصادی خانوارها	متنوع سازی	دو وجهی (ریسک)	۹۸۷۴۶	۱۱۱۴۱۸	-۱۲۶۷۲
۱۱	کاهش نابرابری های روستایی، منطقه‌ای و ملی	کاهش نابرابری	تاثیرگذار	۱۱۸۴۰۱	۹۳۰۴۱	+۲۵۳۶۰
۱۲	سیاست توسعه مهارت های جوانان بومی و روستایی در راستای عدم وابستگی به دولت	مهارت‌های جوانان	تاثیرگذار	۱۱۸۴۰۱	۹۳۲۲۷	+۲۵۱۷۴
۱۳	سیاست سرمایه گذاری در روستاها و کمک های مالی برای کسب و کارهای توسعه روستایی	سرمایه گذاری	تاثیرگذار	۹۷۱۶۷	۸۸۷۰	+۸۲۹۷
۱۴	برنامه توسعه گردشگری در مناطق روستایی که دارای جاذبه‌های مختلفی طبیعی و تاریخی هستند	توسعه گردشگری	تاثیرگذار	۱۰۴۲۱۴	۹۶۰۲۰	+۸۱۹۴
۱۵	برنامه حفظ کیفیت محیط زیست و ذخایر منابع طبیعی و پایدار سازی آن	کیفیت محیط زیست	تاثیرپذیر (وابسته)	۸۹۴۶۶	۱۱۰۱۴۳	-۲۰۶۷۷
	مجموع			۵۴۲	۵۴۲	

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

در شکل (۳) نقشه روابط غیرمستقیم بین متغیرها (تاثیرات بسیار ضعیف تا بسیار قوی) آورده شده است. بر اساس نتایج شکل روابط غیرمستقیم مسیرهای عملی توسعه مناطق روستایی ایران در افق ۱۴۱۰ می‌توان گفت که متغیرها از طریق تاثیرگذاری و تاثیرپذیری غیر مستقیم بر همدیگر و به صورت غیر مستقیم بر توسعه مناطق روستایی ایران تاثیرگذار بوده‌اند.

این نقشه تأثیرات غیرمستقیم مسیرهای عملی توسعه مناطق روستایی ایران به لحاظ تاثیرگذاری غیرمستقیم را نشان می‌دهد.

شکل ۳- نقشه روابط غیر مستقیم بین مسیرها، قوانین و سیاست‌های عملی توسعه مناطق روستایی ایران در افق ۱۴۱۰

بر حسب ماتریس تاثیرگذاری مستقیم و غیرمستقیم مسیرها، قوانین و سیاست‌های عملی توسعه مناطق روستایی ایران در افق ۱۴۱۰ و با توجه به شکل (۴)، با توجه به قسمت سمت چپ شکل می‌توان گفت که متغیرهای کاهش نابرابری های روستایی، منطقه‌ای و ملی، سیاست توسعه مهارت‌های جوانان بومی و روستایی در راستای عدم وابستگی به دولت، توسعه و گسترش کارآفرینی و تبدیل روستاها به جوامع کارآفرین، قانون تجدید حیات روستایی از طریق پیاده سازی استراتژی ارتقاء و ایجاد ثروت روستایی، صنعتی سازی روستایی با استفاده از منابع محلی و بومی، حفظ و توسعه فعالیت های کشاورزی، قانون جوانسازي مناطق روستایی از طریق ایجاد یک سیستم اقتصادی مدرن با تاکید بر برنامه‌ریزی محلی، مدیریت زمین از طریق عدم استفاده از شیوه‌هایی چون استفاده از کودها و آفت‌کش‌ها، رهاسازی پساب فاضلاب‌های شهری، و توسعه گردشگری در مناطق روستایی که دارای جاذبه‌های مختلفی طبیعی و تاریخی هستند، به ترتیب در رتبه اول تا هشتم تاثیرگذاری مستقیم قرار گرفته‌اند و بیشترین سهم را در ارتباط با مسئله ترسیم مسیرهای عملی توسعه مناطق روستایی ایران در افق ۱۴۱۰ داشته‌اند.

از نظر تأثیرات غیرمستقیم که در قسمت سمت راست شکل آورده شده، متغیرهای کاهش نابرابری های روستایی، منطقه‌ای و ملی، سیاست توسعه مهارت‌های جوانان بومی و روستایی در راستای عدم وابستگی به دولت، توسعه و گسترش کارآفرینی و تبدیل روستاها به جوامع کارآفرین، حفظ و توسعه فعالیت های کشاورزی، قانون تجدید حیات روستایی از طریق پیاده سازی استراتژی ارتقاء و ایجاد ثروت روستایی، صنعتی سازی روستایی با استفاده از منابع محلی و بومی، قانون جوانسازي مناطق روستایی از طریق ایجاد یک سیستم اقتصادی مدرن با تاکید بر برنامه‌ریزی محلی، و توسعه گردشگری در مناطق روستایی که دارای جاذبه‌های مختلفی طبیعی و تاریخی هستند به ترتیب در رتبه اول تا هشتم تاثیرگذاری غیرمستقیم قرار گرفته‌اند.

Classify variables according to their influer

Rank	Variable	Variable
1	نابرابری - 11	11 - نابرابری
2	مهارت - 12	12 - مهارت
3	کارآفرینی - 1	1 - کارآفرینی
4	تجدید حیات - 8	2 - توسعه کشاورزی
5	صنعتی سازی - 6	8 - تجدید حیات
6	توسعه کشاورزی - 2	6 - صنعتی سازی
7	جونسازی من - 7	7 - جونسازی من
8	مدیریت پای - 9	14 - گردشگری
9	گردشگری - 14	9 - مدیریت پای
10	ام کانات زن - 3	3 - ام کانات زن
11	ظرفیت سازی - 4	4 - ظرفیت سازی
12	متنوع سازی - 10	10 - متنوع سازی
13	سرمایه گذا - 13	13 - سرمایه گذا
14	حفظ محیط - 15	15 - حفظ محیط
15	توانمندساز - 5	5 - توانمندساز

© LIPSOR-EPTA-MICMAC

شکل ۴- طبقات مسیرها، قوانین و سیاست‌های عملی توسعه مناطق روستایی ایران بر اساس میزان تاثیر مستقیم (سمت چپ) و غیرمستقیم (سمت راست)

نهایتاً و در بخش آخر مسیرها، قوانین و سیاست‌های عملی نهایی توسعه مناطق روستایی ایران شناسایی شد. برای شناسایی مسیرها، قوانین و سیاست‌های نهایی از مقدار اثرگذاری خالص (+) استفاده می‌شود. با توجه به مقدار اثرگذاری خالص (+) یافته‌ها نشان داد که مهم‌ترین مسیرهای کلیدی و عملی توسعه مناطق روستایی ایران در افق ۱۴۱۰ عبارتند از: سیاست توسعه مهارت‌های جوانان بومی و روستایی در راستای عدم وابستگی به دولت با مقدار اثرگذاری خالص (+۹)، کاهش نابرابری‌های روستایی، منطقه‌ای و ملی با مقدار اثرگذاری خالص (+۷)، قانون تجدید حیات روستایی از طریق پیاده سازی استراتژی ارتقاء و ایجاد ثروت روستایی (+۶)، برنامه توسعه و گسترش کارآفرینی و تبدیل روستاها به جوامع کارآفرین با مقدار اثرگذاری خالص (+۳)، برنامه توسعه گردشگری در مناطق روستایی که دارای جاذبه‌های مختلفی طبیعی و تاریخی هستند با مقدار اثرگذاری خالص (+۳)، قانون جوانسازي مناطق روستایی از طریق ایجاد یک سیستم اقتصادی مدرن با تاکید بر برنامه‌ریزی محلی با مقدار اثرگذاری خالص (+۲)، سیاست حفظ و توسعه فعالیت‌های کشاورزی با مقدار اثرگذاری خالص (+۱)، و نهایتاً سیستم سرمایه گذاری در روستاها و کمک‌های مالی برای کسب و کارهای توسعه روستایی با مقدار اثرگذاری خالص (+۱) مهم‌ترین مسیرها، قوانین و سیاست‌های کلیدی و عملی توسعه مناطق روستایی ایران در افق ۱۴۱۰ می‌باشد که در مباحث توسعه روستایی با استفاده از آینده پژوهی و توجه به چشم‌انداز بلند مدت و در افق ایران ۱۴۱۰ لازم است به این مسیرهای کلیدی و عملی و پیشران‌ها توجه جدی شود.

جدول ۵- مسیرها، قوانین و سیاست‌های کلیدی و عملی توسعه مناطق روستایی ایران در افق ۱۴۱۰

ردیف	متغیر	تاثیرگذاری خالص	تاثیرگذاری خالص
۱	برنامه توسعه و گسترش کارآفرینی و تبدیل روستاها به جوامع کارآفرین	+۳	+۲۵۹۹

۲	سیاست حفظ و توسعه فعالیت های کشاورزی	+۱	+۱۴۹۶
۳	قانون جوانسازی مناطق روستایی از طریق ایجاد یک سیستم اقتصادی مدرن با تاکید بر برنامه ریزی محلی	+۲	+۴۱۱۴
۴	قانون تجدید حیات روستایی از طریق پیاده سازی استراتژی ارتقاء و ایجاد ثروت روستایی	+۶	+۱۵۹۹۲
۵	سیاست کاهش نابرابری های روستایی، منطقه ای و ملی	+۷	+۲۵۳۶۰
۶	سیاست توسعه مهارت های جوانان بومی و روستایی در راستای عدم وابستگی به دولت	+۹	+۲۵۱۷۴
۷	برنامه سرمایه گذاری در روستاها و کمک های مالی برای کسب و کارهای توسعه روستایی	+۱	+۸۲۹۷
۸	برنامه توسعه گردشگری در مناطق روستایی که دارای جاذبه های مختلفی طبیعی و تاریخی هستند	+۳	+۸۱۹۴

منبع: یافته های تحقیق، ۱۴۰۱

نتیجه گیری

با وجود اهداف بلند پروازانه تعیین شده توسط کشورهای مختلف در زمینه توسعه نیافتگی مناطق روستایی، مخصوصا کشورهای در حال توسعه و تلاش های آنها در این زمینه، هنوز هم اکثر این کشورها درگیر مسئله توسعه نیافتگی و فقر و محرومیت در مناطق روستایی بوده و تمام جوامع چه پیشرفته و چه عقب مانده، چه توسعه یافته و چه توسعه نیافته، با این معضل اجتماعی دست و پنجه نرم می کنند. در مناطق روستایی ایران نیز هرچند برنامه های مختلفی برای رفع توسعه نیافتگی در نظر گرفته شده و یا انجام گرفته است، ولی و با این وجود، تاکنون در سطح کشور توسعه نیافتگی مناطق روستایی و بحث رفع فقر و محرومیت مناطق روستایی هنوز هم نادیده گرفته شده اند. یکی از موارد بسیار مهم که برای توسعه نیافتگی و توسعه مناطق روستایی در بلند مدت لازم است مورد توجه قرار گیرد، ارائه مسیرها، قوانین و سیاست های احتمالی توسعه روستایی در افق ۱۴۱۰ ایران می باشد. چرا که ارائه مسیرها، قوانین و سیاست های عملی توسعه مد نظر فرصت های جدیدی را برای رشد پایدار در مناطق روستایی کشور در آینده باز می کند.

در این پژوهش نیز مسیرها، قوانین و سیاست های احتمالی توسعه روستایی ایران در افق ۱۴۱۰ مورد واکاوی قرار گرفته است. در این پژوهش ۱۵ عامل آینده نگر به عنوان مسیرها، قوانین و سیاست های احتمالی و عملی توسعه مناطق روستایی ایران در افق ۱۴۱۰ و با توجه به شرایط کنونی و برای توسعه آینده کشور مطرح و مورد بحث و بررسی قرار گرفت. نتایج تحقیق در زمینه مسیرها، قوانین و سیاست های احتمالی و عملی توسعه مناطق روستایی نشان داد که ۸ پیشران کلیدی به عنوان مسیرها، قوانین و سیاست های احتمالی و عملی توسعه مناطق روستایی ایران در افق ۱۴۱۰ شناسایی شدند. نتایج نشان داد سیاست توسعه مهارت های جوانان بومی و روستایی در راستای عدم وابستگی به دولت، سیاست کاهش نابرابری های روستایی، منطقه ای و ملی، قانون تجدید حیات روستایی از طریق پیاده سازی استراتژی ارتقاء و ایجاد ثروت روستایی، برنامه توسعه و گسترش کارآفرینی و تبدیل روستاها به جوامع کارآفرین، برنامه توسعه گردشگری در مناطق روستایی که دارای جاذبه های مختلفی طبیعی و تاریخی هستند، قانون جوانسازی مناطق روستایی از طریق ایجاد یک سیستم اقتصادی مدرن با تاکید بر برنامه ریزی محلی، حفظ و توسعه فعالیت های کشاورزی، و نهایتا سیاست سرمایه گذاری در روستاها و کمک های مالی برای کسب و کارهای توسعه روستایی مهم ترین مسیرها، قوانین و سیاست های کلیدی و عملی توسعه مناطق روستایی ایران در افق ۱۴۱۰ می باشد که در برنامه ریزی توسعه روستایی کشور و در بلند مدت لازم است مورد توجه قرار گیرند. به این دلیل که تشریح روندهای اصلی پیش بینی شده مطالعات آینده نگر در مناطق روستایی کشور در افق ایران ۱۴۱۰، راه های بالقوه و اصلی توسعه روستایی در آینده را مشخص می کند. این کار به درک فرآیندهای توسعه روستایی متفاوتی که سازگار با خصوصیات مناطق روستایی ایران است، کمک خواهد کرد و راه را برای اشکال مختلف توسعه مناطق روستایی بر اساس منابع و امکانات محلی فراهم می کند. همچنین از طریق این مسیرها، قوانین و سیاست های توسعه می توان رویکردها و سیاست هوشمندانه مبتنی بر توسعه منطقه ای در ایران با هدف توسعه روستایی در آینده، را ایجاد نمود و یک آینده متمایز و منسجم برای مناطق روستایی کشور در افق ۱۴۱۰ ترسیم نمود. هدف تجزیه و تحلیل و ارائه مسیرهای

کلیدی و عملی توسعه مناطق روستایی ایران در افق ۱۴۱۰- در قالب عوامل و پیشران‌های آینده‌نگر- کاهش فقر و محرومیت روستایی، قابل زیست کردن روستاها، تامین رفاه، تامین امنیت غذایی کشور، حفظ و نگهداری جمعیت کشور در روستاها، حفاظت از منابع طبیعی کشور است. این مسیرها منعکس‌کننده سیاست‌های توسعه روستایی در آینده خواهند بود که با هدف توصیه و ارائه به بازیگران توسعه و تصمیم‌گیرندگان دولتی بومی سازی و ارائه شده‌اند. با استفاده از آنها می‌توان سناریوهای آینده‌نگر و پیش‌نیازهای توسعه چشم‌انداز مناطق روستایی در افق ۱۴۱۰ کشور را ارائه داد تا راهگشای حل مسائل و مشکلات آینده روستایی کشور باشند.

امید است که مباحث این پژوهش نه تنها مورد توجه محققان خوانندگان و مسئولین مرتبط با جوامع روستایی قرار گیرد، بلکه از عنایت کارگزاران و برنامه‌ریزان توسعه روستایی و کلیه علاقه‌مندان به مسائل روستایی در ایران برخوردار گردد تا بتوان مشکلاتی از مشکلات (هرچند کم) جوامع روستایی کشور عزیزمان در زمینه توسعه روستایی در آینده و رفع فقر و محرومیت حل گردد.

منابع

- احمدی، علیرضا. (۱۴۰۱). ارزیابی و مدل‌سازی عوامل مؤثر بر توزیع خدمات عمومی در مناطق روستایی با رویکرد توسعه روستایی (مطالعه موردی: آبادی‌های شهرستان تکاب)، *جغرافیا و روابط انسانی*، ۴(۴)، ۴۲۰-۴۳۵.
- ازغندی، علیرضا. (۱۳۸۹). آینده پژوهشی؛ رهیافتی نو در مدیریت جامع حمل و نقل شهری، فصلنامه مطالعات مدیریت ترافیک، ۱۶(۵)، ۷۷-۹۹.
- امانی، معصومه، طهماسبی، اصغر، افروخته، حسن، دارابی، حسن، (۱۳۹۹) تحلیلی بر سیاست‌های توسعه روستایی در برنامه پنج ساله ششم توسعه اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی ایران، فصلنامه پژوهش‌های روستایی، ۱۱(۱)، ۲۲-۳۵.
- حسنلو، لیلا، جلالیان، حمید، خمیری، جلال. (۱۳۹۹). بررسی عوامل کلیدی مؤثر بر توسعه چشم‌انداز مستقل جوامع روستایی (مطالعه موردی: بخش مرکزی شهرستان زنجان)، *مطالعات برنامه ریزی سکونتگاه‌های انسانی*، ۱۵(۲)، ۳۹۱-۴۰۸.
- ساسان‌پور، فرزانه، جعفری‌راد، مریم. (۱۴۰۰). تحلیل رقابت‌پذیری منطقه ای با رویکرد سناریونگاری (مورد مطالعه شهرستان‌های استان البرز). فصلنامه چشم‌انداز شهرهای آینده، ۲(۳)، ۵۱-۷۲.
- قدیری معصوم، مجتبی، رضوانی، محمدرضا، پورجمعه، محمود، باغبانی، حمیدرضا، (۱۳۹۴)، سطح‌بندی سرمایه‌های معیشتی در روستاهای گردشگری کوهستانی مورد مطالعه؛ دهستان بالا طالقان در شهرستان طالقان، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، ۴(۲)، ۱-۱۸.
- کریم، محمدحسین، طولابی‌نژاد، مهرشاد. (۱۴۰۰). راهبردهای احیای کشاورزی در راستای تجدید حیات مناطق روستایی. اقتصاد فضا و توسعه روستایی، ۱۰(۳۸)، ۱-۴۲.
- گوهری‌فر، مصطفی، آذر، عادل و مشبکی، اصغر. (۱۳۹۴). آینده پژوهی، ارائه تصویر آینده سازمان با استفاده از رویکرد برنامه‌ریزی سناریو (مورد مطالعه: مرکز آمار ایران). فصلنامه مدیریت ایران، ۳۸(۱۰)، ۳۶-۶۵.
- مسرورنژاد، ناصر، مولائی‌هشجین، نصراله، پوررمضان، عیسی، قریشی، محمد باسط. (۱۴۰۰). تبیین عوامل مؤثر بر کارایی، اثربخشی مدیریت، و مشارکت روستایی در توسعه روستاهای شهرستان صومعه سرا با رویکرد حکمروایی خوب. پژوهش‌های جغرافیای انسانی، ۵۳(۴)، ۱۵۲۳-۱۵۴۱.
- مصطفوی، سید محمد حسن. (۱۳۹۶). مروری بر برنامه‌های توسعه کشور با تأکید بر برنامه ششم و مقایسه آن‌ها با معیار برخی شاخص‌های مرتبط با اقتصاد اسلامی، نشریه اقتصاد و بانکداری اسلامی، ۶(۱۸)، ۱۰۳-۸۳.
- مظفری، علی. (۱۳۸۹). آینده‌پژوهی، بستر عبور از مرزهای دانش، فصلنامه نظم و امنیت انتظامی، ۱۴(۲)، ۲۵-۴۶.

Azahari, D. H. (2008). Indonesian ruralwomen: The roleinagricultural development?. Analisis Kebijakan Pertanian, 6 (1): 1-10.

- Byrd, E.T., Bosley, H. E., & Dronberger, M. G. (2009), "Comparisons of stakeholder perceptions of tourism impacts in rural eastern North Carolina", *Journal of tourism Management*, 30 (1), PP. 639-703.
- Cheng, M. M., Humphreys, K. A., & Zhang, Y. Y. (2018). The interplay between strategic risk profiles and presentation format on managers' strategic judgments using the balanced scorecard. *Accounting, Organizations and Society*, 70, 92-105.
- Cohen, J. (2021), how soon will COVID-19 vaccines return life to normal? *Science*, <http://dx.doi.org/10.1126/science.abh0618>.
- Crouzet, N. and J. Eberly (2018), "Intangibles, Investment, and Efficiency", *AEA Papers and Proceedings*, Vol. 108, pp. 426-31, <http://dx.doi.org/10.1257/pandp.20181007>.
- Damisa, M.A., yohamma, M. (2007). Role of rural women in farm management decision making process: Ordered Probit Analysis. *World Journal of Agricultural Sciences*, 3(4): 543-546.
- Friend, R., & Thinphanga, P. (2018). Urban water crises under future uncertainties: the case of institutional and infrastructure complexity in Khon Kaen, Thailand. *Sustainability*, 10(11), 3921.
- Gautam, Y., Andersen, P. (2016), "Rural livelihood diversification and household well-being: Insights from Humla, Nepal", *Journal of Rural Studies*, 44, 239-249.
- Geissler, C., & Krysz, C. (2013). The challenges of strategic management in the twenty-first century. In *scenario-based strategic planning* (pp. 21-41). Springer Gabler, Wiesbaden.
- Guerrero, M., Liñán, F., & Cáceres-Carrasco, F. R. (2020). The influence of ecosystems on the entrepreneurship process: a comparison across developed and developing economies. *Small Business Economics*, 1-27.
- Hölscher, K., & Frantzeskaki, N. (2021). Perspectives on urban transformation research: transformations in, of, and by cities. *Urban Transformations*, 3(1), 1-14.
- Hoque, M., itohara, Y. (2008), participation and decision making role of rural women in economic activities: A comparative study for members of the micro-credit organizations in Bangladesh. *Journal of social sciences*, 4(3): 299-236.
- Hynes, W., Trump, B., Love, P., & Linkov, I. (2020). Bouncing forward: a resilience approach to dealing with COVID-19 and future systemic shocks. *Environment Systems and Decisions*, 40, 174-184.
- James, A. E., Hartt, C. M., MacDonald, A., Marcoux, J., & Price, S. (2018, July). Does Entrepreneurship Meet the Aspirations of Canada's Aboriginal Peoples? In *Academy of Management Proceedings* (Vol. 2018, No. 1, p. 15369). Briarcliff Manor, NY 10510: Academy of Management.
- Kirylyuk-Dryjska, E., Beba, P., & Poczta, W. (2020). Local determinants of the Common Agricultural Policy rural development funds' distribution in Poland and their spatial implications. *Journal of Rural Studies*, 74, 201-209.
- Kurennya, V. V., Rybasova, Y. V., Alivanova, S. V., Shevchenko, E. A., & Lugovskoi, S. I. (2019). Strategic alliance as a modern format for the future development of food subcomplexes. *Research Journal of Pharmaceutical, Biological and Chemical Sciences*, 10(2), 436-442.
- Lekhanya, L.M. (2015). An Exploration of the Impact of Digital Marketing on SMEs Growth and Brand Popularity in Rural South Africa. *Journal of Economics and Behavioral Studies*.7 (5):37- 42.
- Li, H., He, H., & Zhang, J. (2022). Study on rural development evaluation and drivers of sustainable development: Evidence from the Beijing-Tianjin-Hebei region of China. *Sustainability*, 14(15), 1- 21.
- Li, S. (2021). Research on the Path of Innovation of the Financial System from the Perspective of Rural Revitalisation. *Open Journal of Social Sciences*, 9(4), 241-249.
- Miles, L., & Shipway, R. (2020). Exploring the COVID-19 pandemic as a catalyst for stimulating future research agendas for managing crises and disasters at international sport events. *Event Management*, 24(4), 537-552.
- Mölleryd, B. (2015), *Development of high-speed networks and the role of municipal networks*", OECD Science, Technology and Industry Policy Papers, No. 26, OECD Publishing, Paris.
- Mueller, J. T., McConnell, K., Burow, P. B., Pofahl, K., Merdjanoff, A. A., & Farrell, J. (2021). Impacts of the COVID-19 pandemic on rural America. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 118(1), 1- 18.
- Muresan, I. C., Harun, R., Arion, F. H., Oroian, C. F., Dumitras, D. E., Mihai, V. C., ... & Chiciudean, G. O. (2019). Residents' perception of destination quality: Key factors for sustainable rural development. *Sustainability*, 11(9), 2594.

- OECD (2016), OECD Regional Outlook 2016: Productive Regions for Inclusive Societies, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/978926426000245-en>.
- Rybina, M. N., & Isaenko, V. O. (2021). The Place of Revitalization Processes in the Implementation of the Spatial Development Strategy of the Russian Federation. In *Complex Systems: Innovation and Sustainability in the Digital Age* (pp. 143-149). Springer, Cham.
- Sun, L. (2018). The Exploration and Promotion of the Revitalization Strategy of Rural Areas in Hainan Province. 2018 4th International Conference on Social Sciences, Modern Management and Economics (SSMME 2018) Published by CSP © 2018 the Authors 87.
- Termos, A., & Yorke-Smith, N. (2022). Urbanism and Geographic Crises: A Micro-Simulation Lens on Beirut. *Urban Planning*, 7(1), 87-100.
- Wang, R., Feng, Y., Wei, Y., Tong, X., Zhai, S., Zhou, Y., & Wu, P. (2021). A comparison of proximity and accessibility drivers in simulating dynamic urban growth. *Transactions in GIS*, 25(2), 923-947.
- World Bank, (2021). *World Development Report 2008: Agriculture for Development*, Washington, DC. <http://econ.worldbank.org/WfBSITE/EXTERNAL/EXTDEC/EXTRESEARCH/EXTWDRS/EXTWDR2008/0,contentMDK:21410054~menuPK:3149656576~pagePK:64167689~piPK:64167673~theSitePK:2795143,00.html,03.05>.
- Yang, J., Yang, R., Chen, M. H., Su, C. H. J., Zhi, Y., & Xi, J. (2021). Effects of rural revitalization on rural tourism. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 47, 35-45.
- Yilmaz, B; Dasdemir, I; Atmis, E; and Lise, W. (2010), Factors Affecting Rural Development In Turkey: Bart in Case Study, *Forest Policy and Economics*, 12 (4), 239- 249.

